

AMINTIRI DESPRE GRIGORE ANTIPA*

C. S. ANTONESCU**

Pe doctorul Grigore Antipa, directorul Muzeului din Piața Victoriei, și despre care știm că fusese pe vremuri unul dintre elevii iubiți ai marelui zoolog Haeckel de la Jena, iar acum una din mândriile științei românești, l-am cunoscut în noiembrie 1928 în următoarea împrejurare:

Cu o lună înainte, obținusem prin concurs o bursă acordată de Administrația Generală a Pescăriilor Statului pentru studiul Pisciculturii în Germania. Posesor a două licențe – Șt. Naturale în 1924 și Geografie în 1926 – ambele obținute la Universitatea din Iași, eram profesor titular în învățământul secundar, funcționând în anul școlar 1928-1929 la Liceul Internat „Costache Negruzzi” din Iași. Doritor să fac studii superioare în vreo specialitate potrivită cu pregătirea mea universitară, m-am prezentat deci în toamna lui 1928 la concursul amintit, care oferea trei burse de specializare în străinătate unor naturaliști, agronomi sau medici veterinari.

Au fost în total 50 candidați, majoritatea agronomi. După lucrarea scrisă, cu subiecte de zoologie acvatică și ichtiologie, comisia examinatoare, formată din doctorul P. Popescu - Daia, profesorii I. Borcea și A. Popovici - Bâznoșanu, a reținut, pentru oral numai 5 candidați, iar dintre aceștia, la urmă, au fost declarați reușiți trei: subsemnatul

obținând bursa pentru Germania, naturalistul Valentin Grimalski cea pentru Cehoslovacia, și medicul veterinar Samson pentru Franța.

După bucuria reușitei, au urmat preparativele plecării. Plecam pentru doi ani într-o țară învinsă și cu care România nu de mult încheiase pace. Simțeam că, pe lângă hârtia oficială a Pescăriilor, aveam nevoie de recomandarea caldă a unui fost profesor de al meu de la Universitatea ieșeană. M-am adresat deci lui Ion Simionescu, cunoscutul paleontolog și geograf care, după ce m-a ascultat, mi-a spus: „o să vorbesc zilele astea la Academie cu doctorul Antipa să-ți dea el o recomandare pentru unde te duci. El e mult mai cunoscut în Germania decât mine”. Întrebându-l peste zi dacă n-a uitat promisiunea făcută, prof. Simionescu mi-a spus: „i-am vorbit lui Antipa dar mi-a răspuns tăios că «pe nevăzute nu dă nici o recomandare»”. Du-te deci mâine la el la Muzeu, să te cunoască.

A doua zi, într-o sâmbătă dimineața, m-am prezentat d-rului Antipa în vastul său birou de la etaj. Era un om scund, grăsuliu, cu capul mare și gât scurt. Prin ochelarii rotunzi, ochii lui pătrunzători căutau parcă să-mi afle gândurile și planurile de viitor. Și imediat au început întrebările: de unde sunt, ce vârstă am, ce am studiat și ce doresc să fac în viitor etc. l-am spus că, obținând prin concurs o bursă pentru

Grigore Antipa, la bordul vaporului „Razelm”, în drum spre Delta Dunării

specializare în Piscicultură, urmează să plec curând la Plön, în Germania de nord, unde se află un Institut pentru așa ceva. M-a întrerupt cu observația justă că Institutul de la Plön se ocupă cu cercetarea lacurilor, mai mult teoretică decât practică și că el opinează pentru un stagiul la Institutul Prusac de Pescării de la Berlin Friedrichshagen, pe al cărui director, profesorul Paulus Schiemenz, îl cunoaște bine, ca fost coleg de studii la Universitatea din Jena. Evident că am acceptat bucuros aceste prețioase indicații de la o persoană așa de competentă. S-a așezat apoi la birou și a scris o scrisoare de recomandare către fostul său coleg de Facultate, în care îl ruga să mă primească în Institutul său, acordându-mi un „loc de lucru” pentru pregătirea unei teze de doctorat, pe care urma s-o susțin în țară.

M-a sfătuit să nu mă înscriu la Universitate, ca student obișnuit, eu având două diplome de licență în țară, ci numai să audiez acele cursuri care se vor potrivi cu profilul specializării mele; și socotea că asemenea cursuri le voi afla mai degrabă la Institutul

Agronomic din Berlin decât la Universitatea Humboldt din acel oraș.

M-a întrebat apoi dacă știu nemțește. La răspunsul meu că „puțin, numai ce am învățat în liceu”, m-a îndemnat să citesc zilnic ziare germane, să mă duc – când pot – la teatrele unde se joacă piese din clasicii germani, spre a prinde cu urechea – de la început – o limbă curată, vorbită corect, lipsită de expresii dialectale. Și tot în același scop, să asist duminica dimineața la slujbe oficiate în vreun templu evanghelic, unde totdeauna pastorii rostesc predica într-o impecabilă germană literară.

Eram numai „ochi și urechi” în fața acestui ilustru savant, care se transformase acum într-un adevărat mentor al unui tânăr abia cunoscut, copleșindu-l cu sfaturi utile. A luat apoi din rafturile bibliotecii sale o sumă de lucrări personale, tipărite între 1916 și 1927 și mi le-a dăruit, pe cea mai recentă (*Punerea în cultură a regiunii băltoase a României*) scriindu-mi: „D-lui Prof. C. Antonescu, cu urări de mult dor de muncă în studierea chestiunilor despre care tratează această carte. 14 nov. 1928, Dr. Antipa.”

Copleșit de această neașteptată bună primire și atenție, m-am ridicat să plec, mulțumindu-i cât am putut mai călduros; stătusem împreună peste o oră! M-a mai reținut câteva clipe, în picioare: „mi-ai spus că ești din Botoșani; și eu îs tot de acolo. Spune-mi, se mai fac de Paște cozonaci moldovenеști înalți, de seamănă cu căciula lui Vasile Lupu lăsată pe-o ureche”. La răspunsul meu

afirmativ, a izbucnit în râs, mi-a dat mâna și am plecat.

Ajungând la Berlin în primele zile ale lui decembrie 1928, m-am prezentat profesorului Schiemenz cu scrisoarea de la doctorul Antipa. S-a bucurat aflând că acesta e sănătos, a citit scrisoarea, spunându-mi apoi: „Antipa nu știe că eu m-am pensionat recent de la direcția Institutului de Pescării. Dar nu face nimic. Merg acum cu dumneata să te prezint urmașului meu, profesorul Hans Helmuth Wundsch, transmitându-i rugămintea lui Antipa; sunt convins că va ține seama de ea. La noi, Antipa, «micul om mare» (*der Kleine grosse Mann*), e foarte cunoscut și respectat“.

Lucrurile s-au petrecut întocmai. Prezentarea mea noului tânăr director, de către profesorul Schiemenz, care i-a citit scrisoarea lui Antipa lăsându-i-o pe birou, a ușurat mult formalitățile pentru obținerea unui loc de muncă în Institutul de la Friedrichshagen, unde am rămas doi ani încheiați: dec. 1928 – dec. 1930. De aci, făceam regulat deplasări – trei - patru zile pe lună – la Jägerhof, spre a cerceta condițiile de existență și nutriție a peștilor în lacul Sakrow de lângă Potsdam, lac eutrof adânc (39 m). Această temă a constituit subiectul tezei mele de doctorat (susținută la Iași, în ianuarie 1931, președintele comisiei fiind profesorul meu Ion Borcea (1879-1936), creatorul Stațiunii de Zoologie marină de la Agigea - Constanța).

În martie 1930, se primește la Institutul unde lucram un telefon din Berlin că profesorul Antipa se află acolo și roagă pe Herr Antonescu să-l viziteze la hotelul unde locuiește, duminică dimineața pe la orele 11.

M-am prezentat deci la hotelul din preajma Grădinii zoologice (Zoo al berlinezilor) unde ilustrul nostru compatriot își termina toaleta. Mi-a spus că a venit cam pentru două săptămâni, pentru a duce niște dificile tratative comerciale cu nemții. Și apoi am ieșit împreună spre a vizita o expoziție retrospectivă Rembrandt. Pe drum, un episod hazliu. De puțin timp se montaseră, la răscruce principalelor străzi ale orașului, semafoare colorate pentru înlesnirea circulației. I le-am arătat și distinsului vizitator pe care-l însoțeam, explicându-i înțelesul culorilor verde și roșu. În marea piață Potsdamer - Platz, tocmai când puteam traversa, doctorul Antipa a început să-mi povestească ceva, care ne-a oprit în loc, și a vrut apoi să pornească „pe roșu“. Oprindu-l, l-am întrebat de ce n-a traversat când trebuia, ce-a așteptat atunci. Mi-a răspuns foarte șagalnic: „am așteptat să se schimbe

Grigore Antipa, la începuturile activității sale în domeniul pescăriilor

boiaua“. În dialectul moldav, boia e sinonim cu vopsea, folosită de el atunci în sens de culoare.

Am privit apoi câteva vitrine cu cărți și mai târziu mi-a spus: „azi la dejun ești invitatul meu“. Am intrat deci împreună la selectul restaurant Kempinski de pe o mică stradă ce pornea din Friedrichstrasse. În sala mare, lume puțină. Mi s-a umplut pieptul de bucurie când la intrare, doctorul Antipa a fost salutat cu vădită deferență de către mai-marele restaurantului cu un „bun venit la noi, domnule profesor!“ – am dedus că profesorul era un client distins „al casei“ și nu unul din cei obișnuiți. La masă ni s-a servit o „specialitate“: supă de broască țestoasă marină, ceva deosebit de gustos dar și, din câte am văzut în listă, foarte scump. A fost singura ocazie când am mâncat așa ceva!

A doua duminică, revenind iarăși spre a-l însoți în plimbarea care îl destindea, după orele încordate petrecute în comisia economică cu ședințe lungi și greoaie, mi-a spus că se reîntoarce în țară, cu bune rezultate, și că speră să revină prin iunie, tot ca trimis oficial.

În adevăr, într-o dimineață însoțită din iunie, intră în laboratorul unde lucram directorul Institutului și mi spune oarecum emoționat: după amiază vine aci să ne viziteze profesorul Antipa! Am privit prin geamul laboratorului sosirea oaspetelui, primit și salutat cu căldură de către profesorul Wundsch, directorul, împreună cu soția sa. Aceasta pregătise, în frumoasa grădină a Institutului, care cobora lin către malul lacului Müggelsee, o

masă cu toate bunătățile spre a servi ceaiul. După ce au conversat singuri vreo jumătate de oră, timp în care, cu siguranță, „micul om mare“ se interesase de activitatea „bursierului“ român, profesorul Wundsch a venit o clipă în laboratorul meu spunându-mi: „Herr Antonescu, domnul profesor Antipa și cu noi te invităm să luăm ceaiul împreună“.

De data aceasta, doctorul Antipa nu venise singur din țară ci împreună cu soția, distinsa doamnă Alina Antipa, pe care a internat-o la un sanatoriu, cam o săptămână, pentru nu știu ce tratament medical.

În ianuarie 1931, după susținerea doctoratului la Universitatea din Iași, am venit în București spre a mă pune la dispoziția celor care timp de doi ani, mă ținuseră cu bursă la studii în străinătate. Prezentându-mă la Administrația Pescăriilor (numită pe atunci PARID), am avut intuiția că întoarcerea mea produce o oarecare stânjeneală, oamenii neștiind ce să facă cu mine, unde să mă folosească și în ce mod. I-am ajutat eu, propunându-le să-mi prelungească pentru un timp bursa, ceea ce s-a și aprobat. Cu acest rezultat m-am prezentat doctorului Antipa, care m-a sfătuit să mă reîntorc pentru o lună la München, în laboratorul profesorului Demoll (unde lucra și colegul meu Grimalski) și apoi să trec în Franța, eventual la Grenoble, pentru un stagiu de 2-3 luni în laboratorul Prof. Léger, cunoscut prin lucrările sale în Salmonicultură și, în general, de valorificare a apelor de munte.

Reîntors definitiv în țară în august 1931, și prezentându-mă

doctorului Antipa, președintele PARID-ului, acesta m-a numit, pe 1 septembrie biolog la Pescăriile Statului din Brăila, în timp ce colegul Grimalski – revenit și el de la München – a fost numit într-un post similar la Tulcea.

În cei doi ani (sept. 1931 – sept. 1933) cât am rămas la Brăila, am avut, pe lângă sarcina de a studia hidrobiologia principalelor ape piscicole ale Regiunii Brăila (Brateșul, Domeniul Insula Brăilei / Secția a V-a Crapina - Măcin) și oarecari atribuții administrative, ajutându-l pe administratorul de pe atunci, inginerul agronom Al. Georgescu - Ceptura. În tot acest timp am avut deseori prilejul de a fi împreună cu doctorul Antipa, care, fie că ne convoca la Centrală, în ședințe de lucru, fie că venea el în inspecție în regiunile cele mai bogate, sub raport pescăresc, ale Dunării și zonei inundabile, Brăila și Tulcea (aceasta cu întreaga Deltă).

Așteptam cu deosebită plăcere venirile doctorului Antipa la Brăila știind că, dacă pleca mai departe, îl voi însoți pe vaporușul *Razelm* – „vasul-amiral“ al Pescăriilor condus de căpitanul Machedon. Sosirea la Brăila era anunțată cu 2 zile înainte, telefonic din Capitală. La întrebarea invariabilă a administratorului: „domnule Președinte, este nevoie să vă însoțesc și eu în călătoria dumneavoastră de inspecție?“, se răspundea totdeauna: „dacă Antonescu e acolo, nu-i nevoie să te deranjezi dumneata; să vină el cu mine“. Eram încântat de acest răspuns.

Cele mai interesante și frumoase inspecții erau cele din primăvară, făcute de regulă în a doua jumătate a lunii mai.

Sosea de obicei la Brăila cu acceleratul de seară, către orele opt. Îl așteptam totdeauna la gară, cu trăsura Pescăriilor, condusă de vizitiul Stoian, care ne ducea direct în port, la vasul *Razelm*, strălucind de curățenie și lumini. Pe coverta mică se servea imediat masa de către bucătăreasa Maria, care, cunoscând gusturile culinare ale doctorului Antipa, aducea o farfurie mare plină cu papanashi fierți; alături, un borcănaș cu smântână groasă. Între timp se însera. Pe lângă bucuria revederii, simțeam o reală plăcere văzând pofta cu care mânca distinsul nostru oaspete, care – la începutul mesei – îmi spunea: „să nu mă lași să mănânc prea mulți papanashi; asupra nopții, cad greu“.

Cherhana
sistematică din
Sulina

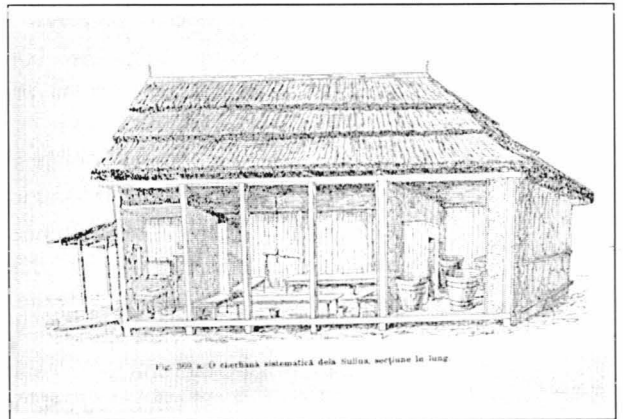

Fig. 369 a. O cherhană sistematică din Sulina, secțiune în lung

Rugăminte inutilă pentru că, după o primă porție mare, urma încă „una mică, cu 2-3“. Și apoi, peste vre-un sfert de oră: „mă simt cam balonat!“ Apărea atunci imediat, de după catargul principal, căpitanul Machedon cu o cutiuță cu niște prafuri digestive, bicarbonat de benzonafтол, afirmând candid că „ușurează digestia“!

Și cu urări de noapte bună intram jos în cabina *Razelm*-ului, în timp ce de sus auzeam comanda de „mola ancora“, și simțeam trepidațiile motoarelor care despărțeau vasul de țârm, pornind în cursa de noapte – către Deltă.

După o oprire de 2-3 ore la Tulcea, în timpul dimineții se pleca mai departe, uneori pe brațul Chilia, spre Ismail și Vâlcov, dar mai adesea pe brațul Sf. Gheorghe și canalul Dranov, către Jurilofca, cunoscută așezare pescărească de pe malul lacului Golovița.

În timpul călătoriei, pe lângă discutarea unor chestiuni de exploatare piscicolă a apelor din regiunea atunci străbătută, doctorul Antipa mă punea să-i povestesc despre stagiul meu din Germania, unde avusesem ocazia să cunosc pe unii dintre foștii săi colegi de la Universitatea din Jena. Relatările despre Paulus Schiemenz sau Ludwig Brühl, cu care eu făcusem câteva „Excursii de studii“ la Kiel și Eberswalde, îl interesau îndeosebi. Bănuiam că asemenea evocări îi trezeau plăcute amintiri din timpul studenției de 7 ani la Jena; îi respectam de aceea tăcerea în care se cufunda adesea cu ochii pe întinsul stufăriilor Deltei.

Odată, ajungând la Jurilofca, ne îndreptam amândoi pe ulița principală a satului către cherhanaua apropiată. Trecând prin fața unui bătrân lipovan, cu barbă respectabilă și care se odihnea pe banca din fața casei lui, doctorul Antipa se oprește și îl întreabă: „ce mai faci, Mălai?“ La care, cel întrebat se ridică și sprijinit în băț vine spre noi, sărută mâna pe care i-o întinsese doctorul Antipa și răspunde: „bine, domnu doctor; eu amu bătrân, nu mai pescăresc, da băieții mei sunt tot cu lotca pe apă“. – Înainte de a ajunge la cherhana, doctorul Antipa îmi spune: „când plecăm mai departe cu vaporul, să-mi amintești să-ți povestesc ceva despre bătrânul pescar pe care l-ai văzut. A fost cândva starostele pescarilor de aci“. Și iată ce mi-a povestit.

„La câțiva ani după terminarea marelui război mondial, într-o frumoasă lună mai primesc un telefon de la palatul regal, care îmi comunica dorința regelui Ferdinand de a pleca împreună în Deltă. Nu era prima oară când suveranul își dorea o asemenea ieșire în natură, pentru a scăpa – spunea el – de atmosfera greoaie și îmbăcsită a audiențelor și intrigile de la palatul care-l ținușe pironit toată iarna. Am plecat deci peste câteva zile tot cu vaporușul *Razelm*, regele cu costum simplu de vânător și însoțit doar de un aghiotant. Dădusem ordin telefonic să fie totul în ordine pe unde vom trece și prima oprire de inspecție a fost aci la Jurilofca. În fața cherhanalei, aliniați într-un rând, toți pescarii curat îmbrăcați, lipoveni bărboși cu ciubotele bine lustruite, așteptau descoperiți, având în fruntea lor pe pescarul pe care l-ai văzut, pe

atunci în plină putere. După un puternic «să trăiți» ca răspuns la salutul suveranului, eu primeam raportul administratorului pescăriilor despre modul cum se efectuase pe Razelm pescuitul de iarnă și de primăvară. Atunci, în mai, ne aflam în «prohibiție»; nu se pescuia deloc; se reparau sculele și lotcile iar cherhanaua care strălucea de curățenie era plină de noile lădițe pentru transportarea peștelui, lucrate după indicațiile venite de la centru. Erau toate din lemn, de aceleași dimensiuni, și aveau înscrise mare cu catran, pe capac, inițialele numelui proprietarului.

Pe când eu vorbeam cu cei din jur, dându-le anumite indicații, regele – fumând o țigară de foi – a intrat în pragul cherhanalei, a observat stiva de lădițe depuse acolo și care purtau pe capac trei litere mari: FPM. Amuzat de împerecherea aceasta ciudată, care îi amintea neașteptat aci în deltă de inițialele cele mai banale înjurături naționale, regele vine zâmbind spre mine întrebându-mă pe nemțește: *Antipchen! Was ist das?* Privind la rândul stiva de lădițe din cherhana – după câteva secunde de nedumirire – l-am lămurit pe suveran: «Sunt lădițele celui mai vrednic pescar de aci, majestate, pe care am cinstea să vi-l prezint și care se numește Fiodor Pavlovici Malai». Regele a mușcat tare țigara din gură, ca să nu i se vadă râsul, fiind mulțumit cu explicația dată și pe care a comentat-o copios revenind la vapor. Și ani după aceea, când sastisit de treburile domniei, dorea să se descarce de necaz cu o înjurătură, exclama doar pentru el

«Fiodor Pavlovici Malai!», vorbe neînțelese de cei din jur.“

Pe la mijlocul lui iunie 1933, mi se comunică telefonic la Brăila – că duminica următoare va sosi, pentru o excursie de o zi pe Dunăre și în Baltă, un grup de academicieni în frunte cu doctorul Antipa, care își invitase colegii la o masă pescărească și o plimbare cu lotcile pe canalul Filipoaia. Au sosit cu trenul de dimineață vreo 20-22 academicieni, mai toți cu părul ușor cărunț, ca: Ludovic Mrazec, I. Simionescu, Rădulescu - Motru, Al. Lapedatu, preotul Nae Popescu, Simion Mehedinți, Ocatvian Goga, geologul Macovei, scriitorul Jean Bart și alții pe care nu-i cunoșteam. În floarea vârstei erau Ion Inculeț, filozoful Ion Petrovici, cel mai tânăr fiind geograful George Vâlsan. Cu un vas angajat special s-a făcut plimbarea pe brațul Măcin, până în dreptul Iacobdealului, porțiune deosebit de frumoasă a „Dunării turcești“. S-a intrat apoi pe canalul Filipoaia, debarcând la Punctul pescăresc Scurtu, unde s-a servit un dejun copios, început cu icre moi – la discreție – continuat cu un gustos borș pescăresc din toate speciile de pești de baltă și de Dunăre și încheiat cu vestiții crapei la proțap, prăjiți afară la jăratecul unui foc bine întreținut din lemn de salcie. Totul udat de un vin alb de Sarica -Nicolitel. S-au dezlegat limbile, cu glume punctate de hohote de râs, în ambianța generală de voie bună.

Imediat după masă, deși unii ar fi preferat o siestă la umbra sălciiilor bătrâne, a urmat îmbarcarea în lotci, pentru plimbarea pe Filipoiu, până

către marele lac Șerbanu. Toți erau încântați de frumusețea cadrului natural, așa de deosebit de cel văzut în alte părți. Porțiuni de apă lucind în soare alternau cu petele mari de umbră puse de bătrânele sălcii de pe maluri, din care zburau speriate tot soiul de păsări de baltă, îndeosebi stârci de toate mărimile și culorile. Eram în barcă cu Inuleț și Vâlsan, primul întrebându-mă despre locurile și lucrurile văzute; vorbirea lui domoală, trădând un pronunțat accent basarabean, începea invariabil cu „spune mata dacă vrei“.

Către seară am condus oaspeții la gara Brăila, la trenul spre București.

În iulie 1936 însoțeam pe doctorul Antipa într-o vizită a sa de inspecție tot spre Razelm. De pe coverta vaporeșului vedeam gonind din urmă șalupa rapidă a Pescăriilor Tulcea, cu o singură persoană la bord. Era colegul dr. Grimalski, care, făcând semne de oprire, ne strigă cuprins de emoție: ieri a murit profesorul Borcea! M-am uitat la doctorul Antipa care, rămas în picioare, a rostit cuvintele: „săracul Borcea; păcat de el, la vârsta asta“ (avea numai 57 ani).

O altă amintire, legată de un fapt anterior celui povestit acum, anume cu crearea, pe lângă Administrația Pescăriilor Statului, a unui mic serviciu biologic, menit să cerceteze și să dea avize asupra productivității apelor piscicole, opinând și pentru luarea unor măsuri potrivite, tehnice sau biologice.

Inițial, acest mic serviciu, pus direct sub conducerea lui Grigore Antipa era format din trei biologi:

doctorul Th. Bușniță în București, doctorul Valentin Grimalski la Tulcea, subsemnatul la Brăila.

Au apărut astfel în proiectul de buget al PARID-ului trei posturi de „hidrobiologi“, termen necunoscut până atunci de către oamenii de la Finanțe. Neștiind cum să ne încadreze, nici ce studii avem, l-am întrebat pe doctorul Antipa, mărturisindu-i ulterior că, analizând ei etimologia cuvântului *hidrobiolog* și-au dat seama că e vorba de „apă“ și de oameni care „taie sau fac disecții“! De aceea, salarizarea inițială, schițată de Ministerul Finanțelor, era cuprinsă între *scafandru* și *autopsier*! Ceea ce l-a supărat tare de doctorul Antipa, care, apoi, a făcut haz, povestindu-ne cazul.

Un sfat înțelept mi l-a dat Grigore Antipa în august 1933 când, somat de Ministerul Instrucțiunii să-mi lămuresc situația – după cinci ani de concediu de la catedră (trei de studii în străinătate și doi ca biolog la Pescăriile Brăila) – adică ori să-mi dau demisia ori să revin la catedră, l-am întrebat pe „marele nostru prieten“ ce crede că trebuie să fac. Imediat mi-a răspuns: „să nu renunți la învățământ; la Pescării, dacă vine un ministru (la Agricultură) căruia nu-i plac ochii dumitale, îți dă un picior în fund și rămâi muritor de foame“. Am făcut astfel demersurile necesare și pe 1 sept. 1933 am fost transferat de la Iași la o catedră vacantă de la Colegiul Național Sf. Sava. Ulterior, am putut lucra cu jumătate de normă și în laboratorul central de biologie al PARID-ului unde veniseră între timp domnul N. Gavrilescu, ca chimist și

două tinere naturaliste, Virginia Luca - Enăceanu și Aurelia Nicolau.

Și o amintire tristă legată de ziua de 7 ianuarie 1944; dimineața, la primele ore, sunt vestit telefonic de moartea fostului meu profesor de la Universitatea din Iași, Ion Simionescu, președintele Academiei. Adânc îndurerat, i-am telefonat îndată doctorului Grigore Antipa. La trista veste, a rămas câteva clipe fără grai, apoi mi-a spus răspicat la telefon: „vezi Antonescu, asta din cauza multor icre negre pe care le mânca, că tare era lacom!“.

Nu știu cine mâncase în viața lui mai multe icre negre: profesorul Simionescu sau mai-marele Pescăriilor care, din nefericire, și-a

încheiat zilele la fel de neașteptat ca prietenul său, șase luni mai târziu!

O fatalitate ciudată a făcut ca acești doi mari buni români să-și termine zilele cu puțin înainte ca finalul războiului – vara anului 1944 – să-i facă părtași la evenimentele de atunci și resimțite atât de dureros de amândoi și căroră, poate nu le-ar fi supraviețuit: pentru I. Simionescu, care a descris ca nimeni altul în cartea sa *Țara noastră* (București, 1938) pierderea Basarabiei și jumătății nordice a Bucovinei; pentru Grigore Antipa, barbarul bombardament al Capitalei (august 1944) care a produs pagube și stricăciuni de neînlocuit operei sale de o viață, Muzeul ce-i poartă numele.

1. NOTE

* Am avut șansa să audiez remarcabilele cursuri de hidrobiologie pe care profesorul Constantin S. Antonescu le-a ținut studenților din anul al IV-lea de la Facultatea de Științe Naturale din București. Apoi l-am vizitat, uneori, la Facultate, pentru a-i solicita informații suplimentare asupra unor probleme de biologie acvatică sau diferite lucrări. Erudiția, amabilitatea, umorul blajin, seninătatea cu care a străbătut o perioadă istorică dureroasă și neprielnică cercetărilor sale, m-au impresionat adânc. Am avut pentru domnia sa respectul și admirația generate doar de firile alese.

Ne-am întâlnit apoi, într-o vară, pe minunatele plaiuri bucovinene, prilej rar și fericit de a-l asculta povestind despre locurile văzute și oamenii întâlniți de-a lungul unei vieți pline. Atunci mi-a vorbit prima oară despre Grigore Antipa, sub a cărui îndrumare își începuse cariera de hidrobiolog. Când ne-am revăzut la București, l-am rugat să pună pe hârtie amintirile sale despre cel care-i fusese maestru și pe care îl admirase ca om și savant de mare reputație europeană. Mi-a promis că o va face într-un moment prielnic. Am sperat că acesta va fi în 1973 când la Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa“ am organizat un ciclu de conferințe intitulat „Drumul meu în Biologie“ în cadrul căreia mari naturaliști ai vremii urmau să-și prezinte principalele etape ale carierei științifice.

Din păcate, numele profesorului C. S. Antonescu a fost atunci șters de pe lista conferențiarilor.

De câte ori am mai avut prilejul, i-am reamintit profesorului C. S. Antonescu de promisiunea făcută. M-a incredințat că nu a uitat de ea. Și în ianuarie 1980 mi-a telefonat: „Să știi că am scris textul despre Grigore Antipa, am să trec să ți-l aduc“.

Am citit cu bucurie și interes, rândurile profesorului C. S. Antonescu, care puneau în lumină o latură mai puțin cunoscută a marelui om care a fost Grigore Antipa.

În 1981, profesorul C. S. Antonescu a părăsit această lume în care se bucurase de frumusețile naturii, cunoscuse satisfacția pe care o poate da munca științifică sau

didactică, făcută cu pasiune și dăruire, dar în care a avut parte și de ne cazuri destule, generate de un context social-istoric nefericit.

Plicul cu manuscrisul său despre Grigore Antipa a rămas în sertarul unui birou. Îl încredințez astăzi tiparului îndeplinind astfel, cu mult prea mare întârziere, o datorie de onoare față de un eminent dascăl și om de excepție a cărui amintire este vie în memoria mea și, desigur, și a altor elevi ai săi.

** Constantin S. Antonescu (1902-1981) a văzut lumina zilei în ținutul Botoșanilor, loc binecuvântat care a dăruit mari personalități culturii românești. Liceul l-a făcut la Botoșani, iar studiile universitare la Iași, obținând licențele în Științele Naturale și Geografie. Și-a început cariera ca profesor de liceu întâi la Botoșani și apoi la Iași, iar în perioada 1928-1931 s-a pregătit în domeniul hidrobiologiei în Germania și Franța. Între septembrie 1931 și noiembrie 1938 a lucrat sub conducerea lui Grigore Antipa în cadrul PARID-ului ocupându-se, între altele, și de problema apelor poluate cu deșeuri industriale.

Profesor excepțional, C. S. Antonescu a fost și dascălul Regelui Mihai la Colegiul Național „Sf. Sava“ din București. Cariera universitară a început-o în 1943 la Facultatea de Agronomie din București, iar din 1957 până în 1970 a fost profesor de hidrobiologie la Facultatea de Științe Naturale din București.

A publicat numeroase studii, cărți și manuale care îl situează în rândul marilor biologi români. Naturalist complet, cu preocupări atât zoologice cât și botanice, C. S. Antonescu a fost un mare iubitor al naturii și un ocrotitor al ei, activând intens în cadrul Comisiei Monumentelor Naturii a Academiei Române. În cursurile sale de la Universitate a fost primul care a introdus atât noțiuni de ecologie cât și de ocrotire a naturii.

Alexandru Marinescu

MEMORIES ON GRIGORE ANTIPA Abstract

Prominent biologist and professor, Constantin S. Antonescu (1902-1981) worked within the Administration of Fisheries of the Romanian State, under the great hydrobiologist and museologist Grigore Antipa's leadership, during the period September 1931 – November 1938.

In the original text we present, written in December 1979, C. S. Antonescu made a colourful portrait of

Grigore Antipa, together with the head made researching trips in Danube Delta.

While preparing his thesis for a doctor's degree in hydrobiology (1928-1930), in Germany, C. S. Antonescu met Grigore Antipa. C. S. Antonescu points out Antipa's great fame within the German biologists of that time.

C. S. Antonescu's memoirs offer us a less known image of that one who laid the foundations of the hydrobiological studies in Romania and organised the great Museum of Natural History from Bucharest.